

Jan van der Made: blijven

Tita Wolterbeek

Jan van der Made en zijn vijver: "Ik kan er zó een bord 'natuurgebied' bij zetten."

de aandacht voor vlinders

16 jaar geleden ging directeur Jan van der Made (77) weg bij De Vlinderstichting, die hij in 1983 zelf had opgericht. Hij zocht stilte en rust en die vond hij in Drenthe, waar hij nog steeds woont. Titia Wolterbeek, de huidige directeur, en Liesbeth van Agt – vroeger zijn en nu haar assistent – zochten hem daar op.

Je bent inmiddels al meer dan 15 jaar weg bij De Vlinderstichting.

Ja, ik werk al 16 jaar niet meer. Nou ja, ik heb genoeg werk te doen op het erf hier. En ik geniet van het buiten zijn. Bij De Vlinderstichting was het rennen en vliegen, je had de seizoenen gewoon niet meer in de gaten. Maar ik ben een natuurmens, ik wil gewoon genieten. En dat doe ik nu nog elke dag. Hierachter lopen de reeën gewoon lekker te grazen, en al zie ik ze voor de twintigste keer in een jaar, dat blijft gewoon boeien. Wat ook leuk is, is de ontwikkeling van mijn tuin. Toen we hier kwamen, hebben we met hulp van tuinarchitect Liesbeth ten Hallers een insectentuin ingericht. Daardoor is vooral het aantal vogels toegenomen. Hierachter was een paardenbak: een hele dikke laag zand. Daar hebben we een laagje compost opgebracht en ingezaaid met mengsels van de Cruydt-Hoeck. Na drie jaar al was daar niet veel meer van over. En dan gaat het zichzelf ontwikkelen. Wat helpt, is consequent maaien en afvoeren. Twee, soms drie keer per jaar. En ik zet er twee, drie weken per jaar de schapen in. Die brengen ook variatie in de vegetatie. Zo ben ik wat aan het spelen. Als er veel bloeiende planten staan, laat ik het staan voor de vlinders. Leverkruid, knoopkruid, berenklaauw en wilde peen, dat ontzie je dan. En die vijver, daar kan ik zó een bord 'natuurgebied' bij zetten. Want daar zitten heikikker, groene kikker, bruine kikker, pad, grote watersalamander, kleine watersalamander, af en toe een boomkikker. En ik heb veertig verschillende ringslangen geteld in de composthoop. Waar vind je dat? Het is echt een natuurgebied.

Je was vroeger altijd al bezig met nachtvlinders. Ben je eigenlijk nog aan het nachtvlinderen?

Dat is het laatste jaar minder geweest. Maar af en toe zet ik mijn scherm weer op, en dan is het weer zó leuk! Mijn oude vriend Ruud Vis kwam twee jaar geleden te overlijden; we hadden hier een jaar eerder nog heerlijk gevlienderd. Daarna heb ik er een tijdje helemaal geen zin meer in gehad. Heel gek. En nou heb ik wel weer behoefte om het op te pakken. Met Ruud trok ik in mijn jeugd in Voorne veel op. We hadden, na ruim vijftig jaar, de laatste paar jaar weer regelmatig contact; hij is ook wel eens een weekje hier geweest. Dan komen al die oude herinneringen weer terug. Dan ben je verrast dat je nog zoveel soorten kent.

Wat voor informatie had je vroeger?

Ter Haar en South, een Engelse gids. In die tijd in Voorne zijn we als verzamelaars begonnen. Ik was toen 18, 19 jaar. Dag- en nachtvlinders, dat maakte niet uit. Oorspronkelijk waren we vogelaars, als NJN'ers. Daar heb ik ook twee vrienden ontmoet, in een kamp in Esbeek, waarvan ik er één, Ruud dus, nog zag. We hebben op Voorne gewerkt op het voormalig Biologisch Station Weversduin, daar gingen we elk weekend naartoe en in de vakanties, maanden achter elkaar.

Deed je dat voor jezelf?

Aanvankelijk wel. Later hebben van het Rivon (de voorloper van Alterra) een aantal jaren subsidie gekregen voor het onderzoek op Voorne. We wilden niet alleen weten wat er zat, maar ook meer weten over de relatie tussen landschap, vegetatie en vlinders. We hebben met een aggregaat en met vaste lamppunten vanaf het binnenduin, in het duinbos, helemaal tot aan de zeereep lampen gezet om te kijken of er verschillen zijn in de vlinderfauna. Met schermen en twee vaste vallen en het hele jaar door, winter en zomer bij het biologisch station. Wat bleek: in Voorne in die tijd kwam twee derde van alle Nederlandse nachtvlinders voor. Niet te vergelijken met de aantallen van nu. Het is ook onvermijdelijk met alle lichtbronnen die je daar hebt en ook de verbossing van het duingebied. Ik ben er jaren terug nog wel eens geweest. De vegetatie is veranderd, de schrale graslandcomponent is teruggedrongen. Maar vroeger was het prachtig, zo enorm gevarieerd.

En bij jou op het erf, hoe gaat het daar met de vlinders?

Wat dagvlinders betreft zit ik hier op ruim twintig soorten. De zandogen vliegen hier behoorlijk massaal, dat heeft met het graslandbeheer te maken, maar opvallend is: de bruine vuurvlieder zou je hier verwachten, maar die zie ik maar eens per jaar. Die kom je niet tegen. Ik heb wel een populatie icarusblauwtjes en kleine vuurvinders. Die kunnen hier op die klaverachtige stukken wel zitten. Maar je zit hier nogal op een 'eiland'. De natuur is wel veel meer verbonden sinds ik hier woon. Er gebeuren mooie dingen. De waterstand is geleidelijk aan ook hoger geworden. De perspectieven zijn goed. Maar afgelopen jaar was een ramp. Kurk en kurkdroog. Ik vraag me ook af hoe het in de Moerputten zal gaan. Ik ben er nog geweest toen er

Tekst:

Liesbeth van Agt &
Titia Wolterbeek
De Vlinderstichting

een verjaardagsfeestje voor de pimpernelblauwtjes was. De Bijenwei is erg droog geworden, ik heb me erover verbaasd. Die was grandioos toen we met de blauwtjes begonnen. Dus met die droge zomer ben ik er niet gerust op. Er zijn heel veel van die natte plekken waar de soorten het niet redden. Maar het is grandioos wat zich daar heeft ontwikkeld aan nieuwe terreinen. Dat is echt dankzij de blauwtjes, die we daar hebben geherintroduceerd.

Toen ik op de universiteit met vlinderonderzoek begon, heb ik een studiereis naar Engeland gemaakt en daar vertelde Jeremy Thomas, dé mierenblauwtjes-specialist, over zijn succesvolle herintroductie van het tijmblauwtje. Daarom hebben we een oud-student al die terreinen waar vroeger de blauwtjes gezeten hadden, af laten gaan om te beoordelen of ze geschikt waren voor herintroductie. Jeremy Thomas en de mieren-specialist Graham Elmes hebben samen met mij de Moerputten bezocht en op de geschiktheid voor herintroductie bekeken.

Was dat nog vóór De Vlinderstichting was opgericht?

Ja, dat klopt. Tijdens de periode dat Wim Geraedts aan zijn atlas werkte, is het idee daarvoor ontstaan. Toen we al die waarnemers voor het eerst bij elkaar hebben gehaald en er zoveel belangstelling was, dachten we: daar moeten we wat aan doen. Bij de universiteit liepen we tegen een aantal praktische grenzen aan. Er kwamen steeds meer vrijwilligers, daar was geen ruimte voor. We vonden twee kamers in de voormalige portierswoning van de universiteit achter Bosbouw, op de berg. Daar zijn we begonnen met de Stichting Vlinderonderzoek.

Chris van Swaay

Logischerwijs was Jan een van de sprekers op de vijftiende verjaardag van de pimpernelblauwtjes.

Wat vond jij het leukst van jouw tijd bij De Vlinderstichting?

Voor de saamhorigheid, samen dingen doen. Spanning, allerlei gekke dingen. Aan het begin van het Vlinderjaar, in 1989, wilden wij aandacht van de pers en dat is gelukt door het ophangen van een groot spandoek bij de Coentunnel. Dat spandoek moest op last van de politie er snel weer af, maar het doel was bereikt. De DA-drogisten organiseerden een eigen kleurwedstrijd, waaruit wij in de persoon van de voorzitter van het Comité van Aanbeveling Ed Nijpels 50.000 gulden mochten ontvangen. Marjolein Bastin en ik hebben honderden tekeningen moeten beoordelen! Al die activiteiten in het Vlinderjaar hebben uiteindelijk geleid tot het Beschermingsplan Dagvlinders.

Heel veel mensen konden zich niet voorstellen dat je stopte met werken en je helemaal terugtrok van De Vlinderstichting. Je werkte bijna dag en nacht!

Als ik stop ga ik niet naast de nieuwe directeur zitten. Die moet zelf een lijn kunnen uitstippelen. Ik moest gewoon andere activiteiten ontplooiën, dat is me goed gelukt. Het is wel grappig dat ik me helemaal weer moest inlezen toen ik laatst een praatje moest houden bij de verjaardag van de pimpernelblauwtjes. Je mist dan toch de actuele kennis.

Waren die blauwtjes een belangrijke lijn in jouw Vlinderstichtingstijd?

Nee, maar ze waren wel de slagroom op de taart. Het belangrijkste wat wij hebben bereikt in de eerste jaren is aandacht voor vlinders in het natuurbeheer. Want daar was helemaal geen aandacht voor. Alles ging om vegetatie en vogels. Dat hebben we toch in een soort stroomversnelling weten te krijgen. En daar hebben later andere groepen insecten van geprofitteerd. Tegelijkertijd hebben we ingezet op educatie, met de schoolprojecten, een lespakket en de vlinderkweek. Dat was voor vlinders volstrekt uniek. Zowel aandacht vragen bij een groot publiek als in onderzoek het nodige doen. Ik zat in de ideale positie dat ik bij de universiteit zat en wel vijftig of zestig doctoraalstudenten heb gehad voor vlinders. Maar ook in de richting van communicatie en educatie. Daarmee krijg je toch wat los.

Heb je nog wat wijze woorden voor De Vlinderstichting?

Lekker doorgaan en vooral optimistisch blijven dat je uiteindelijk het lek boven krijgt. Dat je uiteindelijk daar komt waar je voor bent opgericht: een stabiele vlinderstand. Maar dat kan wel even duren.

Op naar de volgende 35 jaar!

